

Diskuse

Smluvní úprava je tak instrumentem, jehož pomocí se ve větší či menší míře usnadňuje výkon soudních rozhodnutí mimo sféru suverenity danou hranicemi státu, jehož justiční orgán rozhodnutí vydal.

Ani vzájemně blahovlnná smluvní úprava však někdy nemůže odstranit obtíže, k nimž může při vlastním výkonu soudního rozhodnutí na území druhého smluvního státu dojít. V oblasti československého právního řádu dochází někdy ke značným komplikacím především ve vztahu k rozsudkům, které vy-

K uznání a výkonu rozsudků sovětských soudů

O VÝŽIVNÉM

Dr. MILAN ČERNOHUBÝ

daly o výživném pro nezletilé děti např. soudy v SSSR podle materiálních a formálních předpisů sovětského práva, a které mají být vykonány na československém území. Podle článku 51 a) zákona RSFSR z 19. listopadu 1926 a nyní i ve smyslu článku 68 odst. 1 zákona RSFSR ze dne 30. července 1969 č. 1038/69 platí zásada, že při jednom dítěti se přiznává výživné ve výši jedné čtvrtiny platu, při dvou dětech jedna třetina platu a při třech a více dětech se rozvrhne jedna polovina platu povinného rodiče. Při stanovení výše výživného se bere za základ čistý příjem povinného rodiče s připočtením částek, na které mu přísluší nárok podle pracovní smlouvy, tedy především naturalií, příplatků za dlouholeté služby, příplatku za práce v odlehlých krajích apod. Nepřihlíží se k vyrovnávacím příplatkům z titulu přesídlení a cestovního, stejně jako k ojedinelým prémie. Výrok rozhodnutí sovětského soudu, který má být vykonán proti povinnému na československém území, pak zní např. takto: „nařizuje se vymáhat na otci A výživné pro jeho nezletilého syna B ve výši jedné čtvrtiny všech druhů jeho výdělků, a to měsíčně až do doby, než dítě dosáhne zletilosti, počínaje dnem 1. ledna 1968, k rukám matky dítěte C“.

Za této situace je pak třeba zejména vyřešit, zda takové rozhodnutí je v ČSSR vůbec vykonatelné a pokud ano, tedy jakým způsobem má být výkon

rozhodnutí nařízen a jak má být ve vlastním vykonávacím řízení postupováno. Domnívám se, že při řešení těchto otázek je třeba vycházet z následujících úvah:

1. Vzájemná vykonatelnost rozsudků československých a sovětských soudů, včetně rozsudků o výživném pro nezletilé děti, je upravena Smlouvou mezi ČSSR a SSSR o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních z 31. srpna 1957, jejíž text je uveřejněn v příloze Sbírky zákonů pod č. 29/1958.

Podle čl. 45 písm. a) Smlouvy obě smluvní strany uznávají za vzájemně vykonatelná

a) pravomocná rozhodnutí justičních úřadů v občanskoprávních věcech a ve věcech rodinného práva, jakož i rozhodnutí orgánů poručenství a opatrovnictví, spadající do jejich příslušnosti, která byla vydána na území druhé smluvní strany o právních poměrech vzniklých po nabytí účinnosti této Smlouvy.

Podle čl. 51 Smlouvy může být uznání soudních rozhodnutí nebo povolení exekuce odepřeno jen v následujících dvou případech:

a) Jestliže navrhovatel nebo odpůrce nevstoupil do řízení, protože jemu nebo jeho zmocněnci nebylo včas a náležitým způsobem doručeno předvolání o zahájení řízení, anebo stalo-li se doručení jen veřejnou vyhláškou nebo způsobem, který se odchyluje od ustanovení této Smlouvy.

b) Jestliže je soudní rozhodnutí v rozporu s pravomocným předchozím rozsudkem vydaným mezi týmiž účastníky, o témže nároku a z téhož důvodu soudem smluvní strany, na jejímž území má být rozhodnutí uznáno nebo exekuce vykonána. Toto ustanovení se však nevztahuje na případy, ve kterých se podstatně změnila skutečnosti, na jejichž základě uvedené předchozí soudní rozhodnutí určilo obsah nebo čas plnění.

Z toho se tedy podává, že samotný fakt, že výroková část rozhodnutí není v souladu s předpisy občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb., kterým se výkon rozhodnutí podle čl. 49, bod 1 Smlouvy řídí, nemůže být bez dalšího důvodem pro odmítnutí rozsudek vykonat. Budou-li tedy jinak splněny podmínky vyžadované Smlouvou, pak rozhodnutí sovětského soudu o výživném pro nezletilé dítě bude proti povinnému na území ČSSR vykonatelné.

2. Tím ovšem vyvstává nesnadný problém, totiž jakým způsobem má být výkon nařízen a rozhodnutí realizováno, když výživné nezní na přesně stanovenou peněžitou částku, nýbrž je stanoveno zlomkem. Tu je třeba si především ujasnit, že soud výkonu rozhodnutí se bude muset zabývat v rámci určení rozsahu vymáhané pohledávky také její výší (tedy výší výživného) v tom kterém měsíci. Za chybné je proto třeba považovat rozhodnutí obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 4. srpna 1967 čj. 590/67, který rozhodl tak, že výkon rozhodnutí „nařídil podle rozhodnutí Městského lidového soudu v Satuře, Moskevská oblast, ze dne 26. listopadu 1965 č. 2-1359 k uspokojení přednostní pohledávky na výživné za dobu od 26. července 1965 do 30. června 1967 ve výši jedné čtvrtiny všech druhů výdělků povinného a dále za dobu od 4. července 1967...“ Zásadní chybou — později ovšem napravenou v odvolacím řízení — bylo, že se soud vůbec nezabýval přesnou výší měsíčního výživného za dobu od 25. července 1965 a že zcela ignoroval přesný výpočet nedoplatku výživného, pro který výkon rozhodnutí nařídil. Povinnosti soudu v těchto případech je, aby si od plátce mzdy vyžádal podrobnou zprávu o výdělku povinného zpětně ode dne, který byl stanoven jako počáteční den jeho alimentární povinnosti k dítěti,

podle toho zjistil, kolik mělo být na výživném zapláceno, odpočítal úhradu, která byla již na výživné zaplácena a podle toho přesně stanovil výši nedoplatku, pro který má být výkon rozhodnutí nařízen. Až potud by tedy situace příliš komplikována nebyla.

Závažné pochybnosti se však vztahují k otázce, jakým způsobem má být nařízen výkon rozhodnutí pro částky v budoucnu teprve splatné, tedy pro běžné výživné, když přesnou výši výdělku povinného nelze předvídat. Právě sem nejčastěji směřují námitky, že neurčitost stanovené povinnosti nepřipouští, aby výkon rozhodnutí mohl být vůbec nařízen. Připustit takovou námitku by ovšem neznamenovalo nic jiného, než suspendovat ustanovení Smlouvy mezi ČSSR a SSSR o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, upravující vzájemnou vykonatelnost rozsudků o výživném a mohlo by ve svých důsledcích vést příp. i k retorzi, kdy sovětské soudy by rovněž odmítaly vykonat rozhodnutí československých soudů o výživném. Nezbyvá proto, než uvažovat o způsobu, kterým by mohly být tyto sovětské rozsudky v oblasti československého právního řádu vykonány.

Jedním z možných řešení by se mohl zdát postup, kdy soud výkonu rozhodnutí by si od plátce mzdy vyžádal přesnou zprávu o výdělku za určité delší časové období, vypočítal průměrný měsíční výdělek, z něho eliminoval jednu čtvrtinu představující stanovené výživné a pro takto ciferně určenou částku by pak povolil výkon rozhodnutí do budoucna. Soud výkonu rozhodnutí by tu vlastně konkretizoval exekuční titul, takže postup při výkonu rozhodnutí by pak — s určitými modifikacemi — byl stejný jako při výkonu rozhodnutí titulů vydaných československými soudy. Toto řešení, jakkoli by se mohlo zdát z hlediska československých procesních předpisů příhodné pro výkon těchto rozhodnutí o výživném, nelze nicméně připustit, protože při pohyblivosti měsíčního výdělku povinného by mohlo docházet k podstatným diferencím; ať již ve prospěch dítěte, nebo ve prospěch povinného. Tento postup by se také značně blížil věcnému přezkoumávání exekučního titulu vydaného sovětským soudem, což je podle Smlouvy mezi ČSSR a SSSR o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, i podle zásad československého mezinárodního práva procesního nepřipustné.

Za této situace proto nezbyvá, než aby výkon rozhodnutí pro běžné výživné byl československým soudem nařízen přesně podle exekučního titulu, tzn. že soud rozhodne, že kromě nedoplatku v přesně stanovené výši se výkon rozhodnutí nařídí také pro běžné výživné ve výši např. jedné čtvrtiny všech druhů výdělků povinného. Výrok rozhodnutí by pak zněl např. takto: „Nařizuje se podle rozhodnutí soudu ze dne čj. . . . k uspokojení přednostní pohledávky oprávněného pro výživné za dobu od 26. července 1965 do 30. června 1967 v částce 14 000,— Kčs a dále po dobu od 1. července 1967 každého prvního dne v měsíci předem pro běžné výživné ve výši jedné čtvrtiny všech druhů jeho výdělků, jakož i nákladů předcházejícího řízení 10,— Kčs, výkon rozhodnutí srážkami dále uvedené části mzdy, na kterou přísluší povinnému“. Za této — velmi neobvyklé — situace však nelze vyloučit, že při výpočtu výše výživného plátcem mzdy v tom kterém měsíci, event. při provádění srážek bude docházet k některým nesrovnalostem. Nabízí se proto úvaha, zda by soud neměl výkon rozhodnutí ex officio sledovat, když by si např. za určité časové období vyžádal od plátce mzdy přesnou zprávu o výdělku povinného a o provedených srážkách, podle těchto podkladů by pak

zpětně vypočetl přesnou výši výživného a podle výsledku by pak vydal usnesení o výši nedoplatku na vymáhaném výživném k určitému dni.

Domnívám se, že takový postup by však odporoval povaze vykonávacího řízení a že nemůže být odůvodněn ani neobvyklostí situace, k níž tu dochází. Bude proto věci samotných účastníků, aby sledovali průběh vykonávacího řízení a aby na event. pochybení plátce mzdy reagovali v mezích těch právních prostředků, které jim občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. dává k dispozici. Je to především oprávnění účastníků (stejně tak ovšem i plátce mzdy) domáhat se podle § 288 o. s. ř. určení, jaká částka má být v příslušném výplatním období ze mzdy povinného sražena, popř. kolik z ní připadne na více oprávněných. Významným prostředkem ke sjednání nápravy může být také podlužnická žaloba podle § 292 o. s. ř., kdy poškozený účastník vykonávacího řízení může uplatnit žalobou přímo proti plátcovi mzdy právo na výplatu částek, které měly být ze mzdy povinného sraženy.

Dalším z okruhu sporných problémů může být otázka, zda a do jaké míry budou ve vykonávacím řízení zachovány předpisy občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. o rozsahu srážek ze mzdy (§ 276—281 o. s. ř.) tam, kde

zabavení jedné poloviny platu povinného v souladu s rozhodnutím sovětského soudu o výši výživného by odporovalo československým předpisům o nezabavitelných částech platu, nebo tam, kde

při několika konkurujících pohledávkách je třeba stanovit pořadí jejich uspokojení.

Domnívám se, že v obou těchto případech je třeba vycházet především z článku 49, bod 1 Smlouvy, že „o exekuci platí právní řád smluvní strany, na jejímž území má být exekuce vykonána“. Tato zásada je také v souladu s § 48 zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, podle něhož československé soudy a notářství postupují v řízení podle československých procesních předpisů. Taková aplikace vlastních procesních předpisů podle lex fori je ostatně všeobecně uznávanou zásadou mezinárodního práva procesního.

Za této situace bude proto třeba respektovat ust. § 281 o. s. ř., podle něhož provádět srážky ze mzdy ve větším rozsahu, než dovolují ustanovení občanského soudního řádu, je nepřipustné, a to i když s tím povinný souhlasí. Stejně se uplatní i postup při výpočtu nezabavitelných částek platu podle ust. § 277 až 279 o. s. ř. Jestliže dojde k situaci, kdy volná první a druhá třetina platu povinného nestačí k úhradě celého výživného ve výši stanovené rozhodnutím sovětského soudu (což by se mohlo stát např. tehdy, když pro tři nebo více dětí bude výživné stanoveno jednou polovinou platu povinného), pak ani zde nebude přípustný zásah do třetí třetiny, která je bezvýjimečně nezabavitelná. Domnívám se, že jiný postup by odporoval článku 49, bod 1 Smlouvy v souladu s § 281 o. s. ř. Pokud k této situaci dojde, pak nebude, než pro neuhrazenou část výživného vést výkon rozhodnutí dalšími prostředky, např. přikázáním pohledávky (§ 303—320 o. s. ř.) a prodejem movitých věcí a nemovitostí (§ 321—338 o. s. ř.). Na rozdíl od srážek ze mzdy se tyto prostředky nuceného výkonu ovšem hodí jen pro vymáhání nedoplatků.

Ještě komplikovanější situace by mohla nastat, kdyby se alimentární pohledávka, určená rozhodnutím sovětského soudu, setkala s jinou konkurující pohledávkou výživného. Také v těchto případech by bylo třeba zachovat

obvyklý postup podle § 280 o. s. ř.: tedy v první třetině by bylo rozhodující hledisko priority (bez ohledu, jakou povahu má vymáhaná pohledávka — zda jde o pohledávku přednostní či nepřednostní), kdežto ve druhé třetině by alimentární pohledávky byly uspokojeny poměrně podle výše běžného výživného, aniž by bylo možno uvažovat o aplikaci jiných procesních předpisů, protože by to bylo v rozporu s článkem 49, bod 1 Smlouvy (obdobně výkon rozhodnutí československých soudů o výživném pro nezletilé děti by musel být u sovětských soudů veden podle procesních předpisů sovětských). I v těchto případech by pak zbytek výživného, který nebyl kryt druhou, event. i první třetinou mzdy povinného, bylo třeba vymáhat — pokud by to ovšem bylo možné s ohledem na majetkové poměry povinného — dalšími prostředky, které občanský soudní řád pro tyto případy dává k dispozici.

Zvláštní pozornosti si zaslouží také výpočet výše výživného a způsob provádění srážek z odměn členů jednotných zemědělských družstev. Výkon rozhodnutí v těchto případech je rozdílný podle toho, jakým způsobem je proplácena odměna. Jde-li o jednotné zemědělské družstvo, kde je zavedeno odměňování v penězích, bude výkon rozhodnutí veden podle § 299 odst. 1 o. s. ř. obdobně jako při výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy. Jde-li však o jednotné zemědělské družstvo se zavedeným způsobem odměňování podle pracovních jednotek, pak bude situace značně komplikovaná již při výpočtu výše výživného, stanoveného rozsudkem sovětského soudu, např. „jednou čtvrtinou všech druhů výdělků povinného“. Protože za „výdělek“ tu bude třeba považovat i odměnu vyplácenou družstevníkovi za vykonanou práci, bude z ní možno vycházet jak při výpočtu přesné výše výživného, tak při výpočtu srážek. Ve srovnání s ostatními případy tu bude situace mnohem komplikovanější. Především je zřejmé, že zcela chybí základ pro výpočet výše výživného, neboť přesná výše odměny (na které závisí konkretizace paušálním dílem určené částky výživného — např. jednou čtvrtinou výdělků) bude přesně známa až po celoročním vyúčtování. Přesný výpočet výše výživného tedy bude moci být proveden až po tomto celoročním vyúčtování.

S prováděním srážek však nebude možno vyčkávat až do celoročního vyúčtování, protože při takovém postupu by mohlo snadno dojít k ohrožení výživy oprávněného dítěte. Východiskem v těchto případech proto bude záloha, z níž bude vždy v každém měsíci třeba vypočítat příslušný zlomkový poměr. Vyplácejí-li se zálohy za období delší než 1 měsíc, vypočte se, kolik připadá z poskytnuté zálohy na měsíc, za který má být výpočet výživného a rozsah srážek proveden. Má-li být výpočet proveden za celý uplynulý rok, pak je třeba vycházet ze záloh i z nedoplatků, celkovou roční odměnu — podle výsledků vyúčtování — rozvrhnout na jednotlivé měsíce a určit jednak přesnou měsíční částku výživného a jednak celkovou výši srážek.

Domnívám se, že tento postup by mohl přispět k překlenutí obtíží, k nimž dochází při výkonu cizích titulů, které jsou sice podle mezinárodních smluv nebo podle československého mezinárodního práva procesního uznatelné a vykonatelné, ale jejichž výroková část není v souladu s občanským soudním řádem č. 99/1963 Sb.

Škody způsobené haldou

Dr. ERIK CINGR

Provozování některých druhů hospodářské činnosti je spojeno s nutností zřizovat haldy (odvaly), na nichž se odkládají neupotřebitelné hmotné pozůstatky výrobního procesu. Zvláště markantní je potřeba odvalování nepotřebných látek v těžebním průmyslu.

Sypání haldy může mít v některých případech nepříznivé účinky na sousední nemovitosti. Jde zejména o přenos tlaků na vedlejší pozemek, což může mít za následek jeho poškození (např. ztrátu na úrodě, zamokření vlivem změny režimu spodních vod apod.), anebo poškození stavebního objektu tam situovaného (např. trhliny ve zdivu, poškození vodovodní přípojky apod.).

Vedle přenosu tlaků může docházet k nepříznivému ovlivnění sousední nemovitosti také jinými účinky sypání haldy, které mají charakter tzv. immissí různého druhu (např. nadměrné prášení při sypání kamene, kouř z hořící haldy, hluk výsypného strojního zařízení), nehledě již k tomu, že sousedství haldy nepřispívá k vzhlednosti okolí a tím snižuje i zájem o úplatný převod takové nemovitosti na jiného majitele.

Při uplatňování nároků na náhradu škody způsobené v této souvislosti, vzniká řada problémů. Nejvýznamnější z nich je otázka právního posouzení

charakteru škod způsobených haldou a důsledků, které pak z toho plynou na rozsah i způsob vypořádání škody. Řešení bude pochopitelně různé podle toho, byl-li poškozen občan (soukromá organizace), anebo socialistická organizace.

I.

Jaký charakter má škoda způsobená haldou? V podstatě může jít a) buď o škodu vyvolanou hornickou provozní hospodářskou činností, anebo b) o škodu vyvolanou jinou provozní hospodářskou činností.

Co je hornickou provozní hospodářskou činností, je specifikováno shodně v ust. § 49 zák. č. 41/1957 Sb. (horní zákon) a v § 1 odst. 1 písm. a) vl. nař. č. 46/1967 Sb., o vypořádání škod způsobených provozní hospodářskou činností socialistických organizací a o náhradách v investiční výstavbě. Jde o vyhledávání a průzkum ložisek, výstavbu nebo likvidaci důlních děl nebo zařízení, o dobývání a těžbu nerostů, jakož i o jejich úpravu a zúšlechťování, prováděné v souvislosti s dobýváním. Tuto činnost shrnujeme podpůrně pod pojem hornická činnost, i když tohoto termínu není v právních předpisech použito.

Hornická činnost je v otázkách vypořádání způsobené škody legislativně odlišována od jiné provozní hospodářské činnosti. Zvláště výrazné je toto rozlišení ve vztazích mezi socialistickými organizacemi (srov. ust. § 1 odst. 1 písm. a) a písm. b) cit. vl. nař.).

V platném občanském zákoníku není samostatně upravena odpovědnost za škodu způsobenou provozní hospodářskou činností. To ovšem neznamená, že za takové škody příslušná organizace neodpovídá. Zatímco však ve vztazích mezi socialistickými organizacemi odpovídá povinná organizace vždy za výsledek, v občanskoprávních vztazích odpovídá za výsledek jen ve